

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2018
31

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. 308 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

В історичному блоці представлені наукові дослідження різних аспектів актуальних проблем історії, зокрема Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії, а також про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії розкривають проблеми історії української філології (явища староукраїнської мови XVI–XVIII ст., дослідження пам'яток) і діалектології (діалектної лексикографії).

Наукові публікації з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден, Михайло Рудницький) і відображають проблеми воєнного часу в сучасних текстах.

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2018. Vol. 31. 308 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute, which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

The historical block is represented by studies of current problems of history, such as the history of the West Ukrainian People's Republic, military history, as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies reveal issues in the history of Ukrainian language (phenomena in the Old Ukrainian language of the 16th-18th centuries, studies of monuments), and dialectology (dialectal lexicography).

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Yablonska-Uden, Mykhailo Rudnytskyi), and reflect the problems of wartime in contemporary texts.

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 4 від 11.12.2018 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристіна (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

Постаті

УДК [061.091 Шевченко(477.83-25):929 І. Боберський)]”1914”
DOI: 10.33402/ukr.2018-31-145-155

Андрій СОВА

*кандидат історичних наук
доцент кафедри олімпійської освіти
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>
e-mail: andrijsova@yahoo.com*

ВНЕСОК ІВАНА БОБЕРСЬКОГО В ПІДГОТОВКУ ТА ПРОВЕДЕННЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ЗДВИГУ 1914 РОКУ У ЛЬВОВІ

Розглянуто Шевченківський здвиг (інші назви – II Краєвий здвиг, Великий пропам’ятний Шевченківський здвиг, Шевченковий ювілейний здвиг та ін.), який відбувся у Львові 27–29 червня 1914 р. із нагоди 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Досліджено особливості його організації та проведення, внесок у цю справу голови українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько» Івана Боберського, адже до 1914 р. український «Сокіл» та інші товариства Галичини не проводили таких масштабних заходів. З’ясовано значення здвигу в розвитку українського гімнастичного та спортивного руху, що став виявом високого рівня національної свідомості й гідності українців, символом національного єднання і демонстрації політичної згуртованості та сили українського народу. І. Боберський робив усе можливе не лише для розвитку українського сокілства на українських етнічних землях та в діаспорі, об’єднання зі січовими осередками Галичини, а також для консолідації української нації.

В історії Галичини та й загалом історії України Шевченківський здвиг 1914 р. у Львові є одним із найвеличніших культурних, спортивних та громадсько-політичних заходів українців Галичини у ХХ ст. Після успішного його проведення І. Боберський у 1919 р. планував провести у Львові III Краєвий здвиг. Однак події Першої світової війни та Української національної революції 1917–1923 рр. завадили цьому.

Ключові слова: Іван Боберський, Галичина, Львів, Шевченківський здвиг, консолідація українців.

На початку ХХ ст. у Галичині важливим чинником розвитку українських товариств «Сокіл» і «Січ», свідченням їх виходу на новий, якісно вищий, рівень організаційної роботи стали Краєві здвиги. Передували цьому краєві Січові свята (проводилися з 1902 р., зокрема I – 1902 р. у Коломиї; II – 1903 р. у Коломиї; III – 1904 р. у Станіславові (тепер м. Івано-Франківськ); IV – 1909 р. у Коломиї; V – 1911 р. у Станіславові; VI – 1912 р. у Снятині) та Сокільські свята (в багатьох

містах Галичини, зокрема Тернополі, Стрию, Дрогобичі й ін.). Ідею проведення таких заходів із досить насиченою програмою започаткували чеські соколи, зокрема проведенням Всесокольських злетів у Празі. Останні – з нагоди 20-річчя заснування чеського сокольського руху (відбувалися у Празі: I (1882); II (1891); III (1895); IV (1901); V (1907); VI (1912), Всесокольські злети та їх національні форми в низці європейських країн стали символами національного єднання і демонстрації політичної згуртованості й сили народу. Іван Боберський сприяв поширенню українського соколіства за кордоном, підтримував контакти зі сокольськими організаціями інших слов'янських народів. Найбільшим досягненням у цьому напрямі стало те, що в 1912 р. він виступив організатором та очільником участі делегації українських соколів у VI Всесокольському злеті у Празі¹.

До Першої світової війни українським соколам під керівництвом І. Боберського вдалося організувати у Львові два наймасштабніші заходи: I та II Краєві здвиги (9–10 вересня 1911 р., 27–29 червня 1914 р.). Другий, з огляду на 100-річчя від дня народження Т. Шевченка, одержав назву Великий пропам'ятний Шевченківський здвиг, або Шевченковий ювілейний здвиг, і був організований спільно з іншими руханковими, спортовими та парамілітарними організаціями українців: «Січ», «Пласт», спортовим товариством (СТ) «Україна», товариством «Українські січові стрільці».

Мета статті – з огляду на те, що в українській історіографії лише побіжно та принагідно мовиться про Шевченківський здвиг і внесок І. Боберського в його підготовку й проведення, розглянути детальніше це питання.

Перспективи подальших студій полягають у тому, щоб дослідити перебіг і результати III Краєвого здвигу, який відбувся 1934 р. у Львові, й участь українських організацій у Всесокольських злетах у Празі міжвоєнної доби.

Дослідження стало можливим завдяки опрацюванню низки джерел: документів Центрального державного історичного архіву України у Львові (фонд 312 (Українське спортивне товариство «Сокіл-Батько», м. Львів), фонд 366 (Боберський Іван (1873–1947), педагог, організатор українського спортивного руху в Галичині та за кордоном, голова товариства «Сокіл-Батько» у Львові, професор), фонд 381 (Весоловський Ярослав (1881–1917), письменник, журналіст, публіцист, громадський і культурний діяч); періодичного видання українського товариства «Сокіл» «Вісти з Запорожжя» та додатку «Пластовий табір»; львівської періодики «Свобода», «Товариш»; приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів); спогадів Івана Боберського, Кирила Трильовського, Степана Гайдучка й інших організаторів та учасників.

Ідея проведення здвигів назріла тоді, коли «Сокіл» очолив І. Боберський (1908)². Він одразу намагався організаційно скріпити товариство, покращити комунікацію між центральним осередком у Львові та сокольськими «гніздами» (осередками) в Галичині. З цією метою 1909 р. активізує діяльність «централія» (центрального осередку у Львові у зв'язку з цим відтоді називається «Сокіл-Батько»), а для піднесення духу виникає потреба за чеським зразком і прикладом січових

¹ Сова А. Участь українських соколів у VI Всесокольському злеті у Празі 1912 року. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр. Львів, 2015–2016. Вип. 3–4. С. 5–13.

² Центральный державный исторический архив Украины, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України). Ф. 366. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 81.

організацій проведення масштабних всезагальних національно-культурних і руханкових сокільських заходів – «здвигів».

Попри безумовний успіх і позитивний резонанс після проведення I Краєвого здвигу під час його організації не вдалося залучити до участі в ньому всіх українських руханкових, освітянських та громадських товариств й досягнути повної консолідації українського громадянства. Зокрема, потужне пожежно-руханкове товариство «Січ» через внутрішньополітичні розбіжності в поглядах провідників і старшини, серед них і К. Трильовського, за винятком окремих осередків, практично не було представлене³.

У середовищі української еліти Галичини витала думка про об'єднання сокільської та січової організацій для зміцнення політичного становища українців у краї. Такий погляд обстоював голова «Сокола-Батька» І. Боберський, однак не сприймав голова Українського січового союзу д-р К. Трильовський.

II Краєвий здвиг, який спеціально планували до 100-річчя від дня народження Т. Шевченка, у зв'язку з цією особливою датою і постаттю створював надзвичайно сприятливе підґрунтя для зближення та співдії українських громадсько-політичних організацій. Про труднощі та перепони у створенні організаційного комітету свідчить чимало листів І. Боберського до громадських, культурно-просвітніх і політичних діячів Галичини. Так, у листі до Яреми Весоловського від 14 серпня 1913 р. дізнаємося, що Іван Боберський просив «полагодити справу участі у здвизі “Українського Січового Союзу”», а також підготувати січовиків до виступу з топірцями на руханковому показі⁴.

Після багатьох зустрічей і консультацій для організації здвигу врешті-решт був створений спільний організаційний комітет (як V здвигова секція товариства «Просвіти»)⁵, у який увійшли представники від товариств «Сокіл», «Січ», Змагального союзу, СТ «Україна», «Пласт». Декілька засідань відбулося в народній гостиниці по вул. Костюшка. Головну роль у ньому відігравали керівники «Сокола» і «Січі» – І. Боберський та К. Трильовський, які по черзі вели засідання. Однак, незважаючи на добре становище львівської повітової «Січі», яку очолював Роман Дашкевич, основний організаційний і фінансовий тягар із підготовки все-таки ліг на «Сокола-Батька» та його керівника І. Боберського. Один із членів оргкомітету з підготовки здвигу Степан Гайдучок згадував: «Іван Боберський не покидав плану щоб здвиг в 1914 [р.] був спільним усіх тіловиховних установ в Галичині і Буковині. Запросив від “С[окола]-Б[атька]” на нараду Укр[аїнський] Січовий Союз. Нарада відбулася на нейтральнім терені себто в салі “Народної Гостинниці” при вул[иці] Костюшка. Я був від “С[окола]-Б[атька]” також на цій нараді. Ціль була довести до спільного здвигу Січей і Соколів в 1914 р. Реферував [Іван] Боберський. Вислід: [Кирило] Трильовський погодився. І тепер почалися труднощі. [Кирило] Трильовський зажадав, щоб якийсь спеціальний комітет кермував здвигом ні “Сокіл-Батько” ні Укр[аїнський] Січовий Союз. [Іван] Боберський пішов на це і так повстала при матірнім товаристві Просвіта т[ак] зв[ана] V секція здвигова при тов[аристві] Просвіта. Засіданням проводили напереміну [Іван] Боберський

³ І. Краєвий здвиг. *Вісти з Запорожжя* (Львів). 1911. 30 грудня. Ч. 62–64. С. 2–3.

⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 381. Оп. 1. Спр. 15. Арк. 34.

⁵ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 227зв.

і [Кирило] Трильовський. Секретарем був я себто Гайдучок Ст[епан]. Засідання відбувалися в льокалі Просвіти, яку очевидно ціла секція не інтересувала»⁶.

Додатковим свідченням того, що І. Боберський приділяв велику увагу заходу стала і спеціальна атрибутика, розробкою якої займався він особисто. Так, його стараннями в ході підготовки до заходу було опрацьовано і виготовлено спеціальний плакат-афішу, листівку та відзнаку для учасників. Ці атрибути мали привернути увагу, підсилити процес мобілізації та залучення громадськості до заходу, а також подальший суспільний розголос від події як на українських етнічних землях, так і в діаспорі.

Для створення плаката («здвигового афіша») і поштової листівки («видівки») використано мотиви культурно-історичної традиції. Так, основним елементом зображення був козак на коні зі сурмою в руці, який закликав до походу. Автором малюнка став відомий український художник Микола Івасюк, який упродовж 1911–1915 рр. мешкав і працював у Львові⁷. Плакат видано коштом товариства «Сокіл-Батько» й Українського січового союзу, а листівку – особистим І. Боберського. Остання набула такої популярності, що її двічі перевидавали⁸. Необхідно зауважити, що в першій половині ХХ ст. поштові листівки в найрізноманітнішому художньому виконанні разом із газетами, журналами, книгами, плакатами та календарями були універсальним засобом комунікації.

Особливим атрибутом заходу стала спеціальна відзнака для учасників, виготовлена «за помислом Івана Боберського»⁹ у формі трикутника, при сторонах якого містилися півкола – розробка інженера Романа Грицяя. У півколах розмістили абрєвіатури назв товариств-організаторів: «С. Б.», «У. С. С.», «С. Т. У.» – «Сокіл-Батько», Український січовий союз і СТ «Україна». У середині трикутника був напис: «Шевченковий здвиг 1914, 28. VI». Трикутна форма давала змогу кожному чіпляти її до одягу так, щоб назва його товариства була зверху. Відзнаку випущено у Відні коштом «Сокола-Батька» та Українського січового союзу. Тираж, як на той час, досить великий – 10 тис. із білого металу і 100 штук із міді.

Також у процесі підготовки видавнича секція «Сокола-Батька» у Львові видала збірку гумору «І міх сьміху», яку упорядкував І. Боберський. Під час заходу і згодом її поширювали серед учасників. У праці подано 281 дотеп та 8 «веселих рисунків» (карикатур). Наклад – 10 тис. примірників¹⁰. Про це видання в липні 1914 р. у сокільському часописі «Вісти з Запорожа» вміщена замітка: «Кождий мусить сьміяти ся. Самі дібрані сьміховинки, чабарашки і придибашки. Дохід на “Український Город”. Хто замовляє 20 примірників дістає пошту оплачену а всі будуть веселі що найменше два місяці»¹¹. На 14 липня 1914 р. всього продано 130 примірників, ще 150 на реалізацію взяла книгарня Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ)¹².

⁶ Гайдучок С. Спомини. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

⁷ Гайдучок С. Пів століття сокільських видань. Львів, 1937. С. 43.

⁸ Там само. С. 46.

⁹ Там само. С. 50.

¹⁰ ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 228зв., 229.

¹¹ Весела книжка І міх сьміху. *Вісти з Запорожа*. 1914. 26 червня. Ч. 94. С. 6; Купуйте Міх сьміху. *Пластовий Табор* (Львів). 1914. 30 липня. Ч. 6–7. С. 1–3. *Вісти з Запорожа. Руханка, Змаг, Пожарництво, Мандрівництво, Пласт, Стрілецтво*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. С. 3.

¹² ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 228зв., 229.

У здвизі брало участь понад 12 тис. українців, представників гімнастичних і спортових товариств: соколів, січовиків, пластунів та спортовців СТ «Україна», українських січових стрільців (УСС), які попри заборону і протидію поляків з'їхалися з різних куточків українських земель (Покуття, Лемківщини, Бойківщини, Гуцульщини, Буковини, Наддніпрянської України), Європи (Австро-Угорщини, Англії, Німеччини) й Америки (США тощо)¹³.

Дійство тривало три дні (27–29 червня) і, за задумом організаторів, спеціально було поєднане з українськими національними спортивними змаганнями – II Запорозькими ігрищами (перші відбулися у Львові 15–16 жовтня 1911 р.¹⁴), що розпочалися швидше, але до окремих видів змагань учасники заходу могли долучитися в останній день – 29 червня.

Напередодні здвигу було поширено від V секції Шевченкового ювілею товариства «Просвіта» відозву до українців за підписами голови «Сокола-Батька» Івана Боберського, генерального отамана Українського січового союзу Кирила Трильовського, голови СТ «Україна» Лева Дорожинського й отамана повітової «Січі» у Львові Романа Дашкевича. У ній зазначалося: «Дорогі Братя! Говорять вороги наші, що нас нема. Пишуть, що не живемо. Грозять противники наші, що не вільно нам жити своїм житем, не вільно нам думати, не вільно говорити своєю мовою. Однак ми живемо! Наша гадка пририта віковою неволею будить ся. Наш дух кріпить ся. Ми організуємо не лиш наші духові але і наші фізичні сили! І ось серед сеї нашої праці наспів ювілей 100-літних роковин уродин Тараса Шевченка і ми постановили обходити його величавим здвигом українських руховиків, пожарників, стрільців і пластунів в столиці наших князів у Львові 28. і 29. червня 1914. Всі ті наші організації стануть в тих днях карно до вправ і до величного походу, який перейде улицями столиці. І тому звиваємо і просимо цілу нашу суспільність: Прибудьте всі, хто жие і може на сей Ювілейний Шевченковий здвиг, щоби се сьвято випало величаво і покріпило наші серця до дальшої праці і боротьби. Очи Славянщини, а навіть цілого культурного сьвіта спочинуть в сей день на нас! Покажіть – що цілий народ з нами і за нами!»¹⁵. 17 червня 1914 р. старшина станіславівського «Сокола» видала відозву для активізації сокільського руху у краї¹⁶.

У переддень святкувань, ввечері 27 червня, відбулася урочиста академія та концерт уцент переповненій Спортовій палаті на вул. Зелений, 59 (понад 10 тис. осіб)¹⁷. З урочистими промовама виступили: Кирило Трильовський (від Українського січового союзу), Іван Боберський («Сокола-Батька»), Теодор Галіп (Січового союзу Буковини), Франц Машек (Союзу чеських соколів), о. Мирон Данилович (Руського народного союзу Америки). В академії взяли участь хори товариств «Львівський боян» і «Бандурист», поет Богдан Лепкий, оперний співак світової слави Модест Менцінський (приїхав із Німеччини) й ін. На урочистостях був присутній намісник Вітольд Коритовський, українські послы. Після концерту відбувся

¹³ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 228.

¹⁴ Зелений А. «Україна». *Вісти з Запорожжя*. 1912. 30 січня. Ч. 65. С. 4.

¹⁵ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 10зв., 11 зв., 12, 13.

¹⁶ Там само. Арк. 14.

¹⁷ Там само. Арк. 10.

«привітний вечір» для почесних гостей, зокрема українців із Наддніпрянської України та Буковини, чехів та англійців¹⁸.

Упродовж 27–28 червня до Львова з різних куточків Галичини прибували представники українських товариств «Сокол», «Січ», селянство й міщанство. Одні приїжджали звичайними поїздами, інші – надзвичайними¹⁹. Останніх було аж 24. Українська преса відзначала, що ще не було в історії урочистостей Львова, проведених українцями, такої рекордної кількості надзвичайних поїздів. Чимало людей їхали на возах та йшли пішки. З цього приводу часопис «Свобода» повідомляв: «Цілий край мусів в той день довідати ся про великий український здвиг у Львові. Бо хочби хто не знав сього з газет і оповідань, то не міг не запримітити, як з кожної місцевости лавами спішили люди до найближшої стації залізничної і там всідали до умаєних, синьо-жовтими хоругвами прикрашених поїздів. Серед сьпіву патріотичних українських пісень мчали ся поїзди в сторону Львова, лишаючи тугу в серцях тих, що не могли їхати, і привозили тисячі і тисячі народа. Цілу ніч з суботи на неділю на всіх трох залізничних двірцях, на головнім двірці, на Підзамчі і на Личакові панував рух, який не дасть ся описати. Се львівські впорядчики уставляли маси людей в ряди і висилали їх або на нічліг або таки прямо на велику площу “Українського Городу” коло стрийської рогачки. А помилив би ся той, хто би думав, що між приїзжими була сама молодіж. Ні, були там сотки а може й тисячі стареньких дідусів і бабусь, а деякі з них і не зовсім простенькі. Одначе не на вправи і не до походу приїхали вони. Вони приїхали надивити ся і нарадіти ся видом своїх, молодих синів і доньок, чи то коли будуть вправляти на площі, чи то коли будуть іти походом»²⁰.

Здвиг розпочався в неділю, 28 червня. Від 6 ранку до 10 відбувалася генеральна проба українських руханкових і спортових товариств. Близько 11 рушив похід із площі «Сокола-Батька» «Українського города» (був розташований на ділянці між сучасними вул. Стрийською, Козельницькою та І. Франка)²¹. У маніфестації в народних й одностроях крокували представники організацій «Сокол» (9 581 осіб)²², «Січ», СТ «Україна», «Пласт», УСС й ін. До участі було задіяно 19 оркестрів і 136 прапорів різних товариств. Обабіч руху за учасниками походу спостерігали десятки тисяч глядачів. Будинки, в яких проживали українці, прикрашали синьо-жовті хоругви та зображення Тараса Шевченка. З балконів українці кидали квіти.

Духовне піднесення від переживання цієї події відображене на шпальтах львівського часопису «Свобода»: «Серце розсаджувало груди на вид, як всі діти українські ідуть разом одною кріпкою лавою. Інтелігент і простий мужик, селянин і міщанин, робітник і пан – усі ішли разом рамя об рамя, злучені одною могутньою любовію рідної Вкраїни. І хотіло ся, щоби той похід тревав довго, довго – без кінця, доки не наспіє день, коли на сивому кони підійметь старий гетьман і кликне: “Панове, Товариство! Днесь великий день настав для нас. Днесь день Воскресеня Самостійної України!”»²³.

¹⁸ Ювілейний Здвиг українських Соколів і Січовиків. *Свобода* (Львів) 1914. 2 липня. Ч. 26. С. 6.

¹⁹ ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 14.

²⁰ Ювілейний Здвиг українських Соколів і Січовиків. С. 6.

²¹ ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 10.

²² Там само. Спр. 12. Арк. 1зв.

²³ Ювілейний Здвиг українських Соколів і Січовиків. С. 7.

Близько 16 год. цього ж дня на руханковій площі «Сокола-Батька» розпочалися показові гімнастичні виступи, до яких готувалися заздалегідь²⁴. Їх подивитися зібралося понад 30 тис. людей²⁵. Посередині площі на високій кількаметровій вежі перебував керівник здвигу та грав військовий оркестр. До показової програми ввійшли масові вправи з топірцями соколів і січовиків, вправи вільноруч міських руховиків, будова трійкових веж, вправи з булавами січовиків, з хустинками сільських сокілок, із крісами січових стрільців тощо.

Саме під час виконання гімнастичних вправ надійшла вістка про вбивство спадкоємця австро-угорського престолу Франца Фердинанда в м. Сараєво. Подальшу програму було дещо скорочено та скориговано. Після виголошення патріотичних промов у Спортовій палаті ввечері цього ж дня деякі учасники поверталися додому. Частина залишилася для участі у «спортових змагках», які відбулися 29 червня в межах, як уже було зазначено, українських національних спортивних змагань – II Запорозьких ігрищ²⁶.

Футбольні змагання (стрічі в «союзняку») розпочалися за декілька тижнів перед здвигом. Так, 29 травня СТ «Поділля» (Тернопіль) зіграло з Українським спортовим кружком (УСК) з Академічної гімназії (Львів). Рахунок зустрічі 1:1. 30 травня матч «Поділля» зі СТ «Сянова чайка» (Перемишль) закінчився 1:0 на користь «Поділля». В інших зустрічах результат був такий: 1 червня УСК – «Сянова чайка» – 3:2; 7 червня «Україна» (Львів) – «Поділля» – 4:1; 14 червня «Україна» – «Сянова чайка» – 4:0; 17 червня УСК – «Україна» – 4:0. Суддями змагань були: Василь Паліїв, Василь Остапчук, Роман Носковський. У результаті проведених матчів перше місце здобув УСК – 5 очок, друге – СТ «Україна» – 4.

Ситківкові змагання (з великого тенісу) також відбулися напередодні. Вони розпочалися 24 і тривали до 28 червня. До них зголосилося 16 учасників від українських львівських спортових товариств УСК, «України» і Змагового союзу. Суддею був В. Остапчук. За свідченнями С. Гайдучка, йому допомагали спортсмени, які не брали участі у змаганнях.

У грі одинцем (змагання в одиночному розряді) переможцями стали: В. Залозецький («Україна») – перше місце; Т. Франко (Змаговий союз) – друге; І. Олинець («Україна») – третє. У грі двійками (парний розряд) чоловіків: О. Кульчицький і В. Залозецький («Україна») – перше; П. і Т. Франки (Змаговий союз) – друге; А. Зелений та І. Олинень («Україна») – третє. У мішаній грі парами (змагання пар, що складаються з представників обох статей) першими стали А. Гайдерівна й О. Кульчицький; другими – Г. Федаківна і П. Франко.

До п'ятизмагу (п'ятиборства) і легкоатлетичних зголосилося 43 учасники, які представляли спортові та руханкові товариства: «Сянова чайка», СТ «Україна», УСК, «Сокіл-Батько», Змаговий союз, «Хортиця» (Відень). Участь взяло 9 учасників. Переможцем став І. Остап'як («Хортиця»), здобувши 70 точок; друге місце – М. Талпаш («Сянова чайка») – 53 точки; третє – К. Мацюрак («Україна») – 49 точок.

У легкоатлетичних змаганнях результати були такі:

²⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 85. Арк. 212зв., 214зв.

²⁵ Ювілейний Здвиг українських Соколів і Січовиків. С. 7.

²⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 10; Вислід із здвигових змагань. *Вісти з Запорозжя*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. С. 9–10.

- 1) біг на 100 м, 11 учасників: перше місце – К. Мацюрак («Україна») – 12,3 сек; друге – В. Паліїв («Україна») – 12,5 сек; третє – В. Щупаківський («Україна») – 12,7 сек;
- 2) біг на 400 м, 5 учасників: перше місце – В. Щупаківський («Україна») – 60,2 сек; друге – Березяк («Україна») – 63 сек;
- 3) метання ратищем (метання списа), 9 учасників: перше місце – М. Талпаш («Сянова чайка») – 44,30 м; друге – К. Мацюрак («Україна») – 38,50 м; третє – З. Дума («Україна») – 38,40 м;
- 4) метання кулею (штовхання ядра) 7,25 кг, 7 учасників: перше місце – Р. Купчинський («Україна») – 9,98 м; друге – М. Талпаш («Сянова чайка») – 9,49 м;
- 5) метання диска, 8 учасників: перше місце – Р. Купчинський («Україна») – 31,80 м; друге – М. Талпаш («Сянова чайка») – 29,60 м; третє – В. Долинський («Сянова чайка») – 26,43 м;
- 6) скок у даль (стрибок у довжину), 11 учасників: перше місце – В. Щупаківський («Україна») – 5,7 м; друге – О. Березяк («Україна») – 5,4 м; третє – В. Паліїв («Україна») – 5,03 м;
- 7) скок у височінь (стрибок у висоту), 7 учасників: перше місце – В. Щупаківський («Україна») – 1,52 м; друге – І. Струтинський (УСК) – 1,5 м; третє – І. Федів («Сокіл-Батько») – 1,48 м;
- 8) скок жердкою (стрибок із жердиною), 5 учасників: перше місце – І. Венгринович («Сянова чайка») – 2,45 м; друге – В. Паліїв («Україна») – 2,4 м.

Проводили легкоатлетичні змагання і здійснювали суддівство А. Зелений, Л. Дорожинський, Ф. Черник, Р. Носковський і С. Гайдучок²⁷.

У програмі II Запорозьких ігрищ були передбачені біг на 1 609 м та 5 км. До них зголосилося, за словами С. Гайдучка, «прямо сьмішне число». Змагання з плавання через те, що були внесені до програми дуже пізно, на жаль, не відбулися. Також не відбулися змагання з кульової стрільби²⁸.

Про перебіг Шевченківського здвигу один із його співорганізаторів К. Трильовський зазначав: «У навечеря цього величавого Здвигу “Січей” і “Соколів”, в суботу, 27. червня 1914 р., відбувся у Спортовій Палаті святочний концерт. Тоді я виголосив промову, в якій вказав на наш святий обов’язок визволити Кобзареву могилу і весь наш народ зпід царського кнута! Між іншим сказав я: “Може вже й недалеко хвиля, коли ми зможемо нашими шоломами зачерпнути води з Дніпра-Славутиці, води, змішаної з кров’ю наших ворогів!.. Може вже й недалеко та хвиля, коли прийдеться нам погострити багнети крісів наших до каміння на Тарасовій могилі!..” Другого дня, в неділю перед полуднем, вулицями Львова машерували не тільки руханкові товариства “Січі” і “Соколи”, але й новітнє українське військо – Українські Січові Стрільці!... Коли “Січовики” йшли тоді походом з топірцями в руках, то Українські Січові Стрільці несли на раменах кріси!.. На вид машеруючих лав українського війська публику опанував нечуваний ентузіазм! “Слава українським крісам!”... – лунало з тисячних грудей Українців, зібраних обабіч вулиць, куди порушався святочний похід. Ще більше хвилювання й оклики

²⁷ Вислід з здвигових змагань. *Вісти з Запорожжя*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. С. 9–10.

²⁸ Гайдучок С. Здвигові змагання. (Критична оцінка). *Вісти з Запорожжя*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. С. 9.

“Слава! Слава!...” можна було завважити і чути тоді, коли на майдані розвинулася розстрільна новітніх Запорожців!...»²⁹.

Упродовж проведення Шевченківського здвигу було зроблено близько 80 фотографій³⁰. Велика заслуга в цьому саме І. Боберського. Частина з них опублікована у пресі³¹, більша й досі не опрацьована й не введена до наукового обігу.

За декілька днів після проведення здвигу, 4 липня 1914 р., старшина «Сокола-Батька» звернулася до українського народу з відозвою: «Дорогі Товариші і Товаришки! Від “Сокола-Батька” дістали Ви приказ прибути з цілого краю на майдан “Українського Городу” до Львова дня 28. червня 1914. на 6-ту годину рано, перейти опісля о 11-й годині походом столицю Львів, перевести о 4 й годині пополудни прилюдні вправи а вечером відіхати домів. Сей приказ виконали Ви з повним зрозумінням. Висказуємо признане округам, що передали всі прикази до товариств і задали собі труду, щоби рядовики в приписанім одязі ставили ся точно на означене місце мимо “тяжкого часу”. Висказуємо повне признане за спокійну уставку до походу, за рівне критє, і бистрий хід. Вправи на приладах і трійкові вежі виказали справність руховиків. Вправи топірцями і вправи вільноруч вийшли бистро і рівно. Вправи булавами і хустинками товаришок чарували докладностию і старанностию. Всюди в поході і підчас вправ заховали Товариші і Товаришки спокій, порядок і послух начальникам і впорядникам. Тим здвигом спомянули Ви Т[араса] Шевченка, що співав безсмертні пісні про запорожську відвагу і січове завзяте, про козаків, що “добували славу і волю” України. З його словами в серці ступайте вперед! Постійною роботою здобуйте віру в себе, надію в будучність. Щирою напругою зривайте з себе кайдани байдужности. Працуйте щиро в своїх товариствах, вишколюйте в собі руханкою, руховими грами впорядом, стрільцтвом, мандрівництвом, пластом, змагом, пожарництвом, тілесні і духові прикмети: здоровле, звинність, витривалість, карність, підприємчивість, лучність, народну честь. Працуйте, а станемо гідно поруч других народів в Европі. Слідуючий краєвий здвиг відбудеся у Львові в році 1919. на спомин Ярослава І. Мудрого, який 1019. вступив був на київський престол, зединив українські землі, оголосив закони “Правду руську” і підніс найбільше славу і силу української держави»³².

Івану Боберському вдалося домовитися з керівниками українських руханково-спортових товариств про організацію та проведення в 1919 р. III Краєвого здвигу, який, окрім Ярослава Мудрого, мав бути приурочений ще й 25-літтю українського сокільства³³.

А ось як про Шевченківський здвиг писав один із його організаторів І. Боберський: «В Українськiм Городі переводили вправи українські пластуни і стрільці, відбували дружинні гри і народні вправи змаговики. Другий Краєвий Здвиг 1914 р. злучив у поході 12 тисяч людей, руховиків і руховичок. А це вісім тисяч соколів, три

²⁹ Трильовський К. З мого життя... (Уривок зі спогадів). *Гей, там на горі «Січ» іде! Пропам'ятна книга «Січей»* / упоряд. П. К. Трильовський. Едмонтон, 1965. С. 50–51.

³⁰ ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 228.

³¹ *Вісти з Запорожжя*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. 16 с.; *Зі здвигу. Товариш* (Львів). 1914. 18 липня. Ч. 20–21. С. 1; ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 1.

³² До наших полків в Галичині / І. Боберський та ін. *Вісти з Запорожжя*. 1914. 30 липня. Ч. 95–96. С. 1.

³³ ЦДАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 228зв.

тисячі січовиків, тисячу стрільців, пластунів і змаговиків. Столиця князя Льва дудніла від кроку сокільської армії. Дзвеніли труби, повівали барвисті прапори, а на шпильях прапорів блестів у лучах сонця сокіл з розпростертими крилами. Між здвиговими вправами звертали найбільшу увагу вправи стрільців крісами в розстрільній лінії. При кінці стрілецьких вправ на Здвизи наспіла вістка, що десь там у Боснії залунали стріли і полялася кров. Пишний соняшний день кінчився прочуванням, що попливе ще більше крові. Стрільці, що виступали лише з вправами крісом для розривки видців, пішли на дійсний кривавий бій: того самого року розпочалась світова війна»³⁴.

Отже, Шевченківський здвиг (II Краєвий здвиг, Великий пропам'ятний Шевченківський здвиг, Шевченковий ювілейний здвиг та ін.) 1914 р. у Львові з нагоди 100-річчя від дня народження Т. Шевченка став виявом національного і громадянського поступу кількох поколінь українців Галичини, починаючи зі середини XIX ст., кульмінацією боротьби за національне самовизначення, провісником початку виходу на новий щабель культурної і громадсько-політичної організації та ролі з-посеред народів Австро-Угорщини, поштовахом, що вивив себе вже невдовзі у створенні української військової формації УСС, переможних боїв українського війська у час Першої світової війни і найголовніше – Листопадовому чині та проголошенні Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). В історії Галичини та й загалом історії України цей здвиг залишається одним із найвеличніших культурних, громадсько-політичних і спортивних заходів українців Галичини у XX ст., аж до подій початку 1990-х років. Значна заслуга в його ініціюванні й успішному проведенні належить І. Боберському (до нього український «Сокіл» не проводив таких масштабних заходів), який, перебуваючи на посаді голови «Сокола-Батька», робив усе можливе не лише для розвитку українського сокілства та об'єднання зі січовими осередками Галичини, а й для консолідації через гімнастичний і спортивний, сокільський та січовий рухи українців Галичини й на інших українських землях загалом. Шевченківський здвиг став виявом високого рівня національної свідомості українців, гідності та згуртованості. Після успішного його проведення І. Боберський у 1919 р. запланував у Львові III Краєвий здвиг. Однак події Першої світової війни й Української національної революції 1917–1923 рр. завадили цьому. Як було зазначено, перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб дослідити перебіг і результати III Краєвого здвигу 1934 р. та участь українських організацій у Весокільських злетах у Празі міжвоєнної доби.

REFERENCES

1. Boberskyi, I. (1939). *Ukrainske sokilstvo 1894–1939*. Lviv: Vydavets Sokil-Batko [in Ukrainian].
2. Boberskyi, I. et al. (1914, Lypen 30). Do nashykh polkiv v Halychyni. *Visty z Zaporozha*, (95–96), 1 [in Ukrainian].
3. Haiduchok, S. (1914, Lypen 30). *Zdvyhovi zmahania. (Krytychna otsinka)*. *Visty z Zaporozha*, (95–96), 9 [in Ukrainian].
4. Haiduchok, S. (1937). *Piv stolittia sokilskykh vydan*. Lviv [in Ukrainian].

³⁴ Боберський І. Українське сокілство 1894–1939. Львів: Видавець Сокіл-Батько, 1939. С. 13. («Сокільська бібліотека», ч. 7).

5. Kraieviy zdvyh. (1911, Hruden 30). *Visty z Zaporozha*, (62–64), 2–3 [in Ukrainian].
6. Kupuite Mikh smikhu. Plastovyi Tabor (Lviv). (1914. Lypen 30). *Visty z Zaporozha. Rukhanka, Zmah, Pozharnytstvo, Mandrivnytstvo, Plast, Striletstvo*. 6–7, 1–3; 95–96, 3 [in Ukrainian].
7. Sova, A. (2015-2016). Uchast ukrainskykh sokoliv u VI Vsesokilskomu zleti u Prazi 1912 roku. *Novitnia doba* (I. Soliar, Ed.). Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakivycha NAN Ukrainy, (3–4), 5–13 [in Ukrainian].
8. Trylovskiy, K. (1965). Z moho zhyttia... In P. K. Trylovskiy (Ed.), *Hei, tam na hori «Sich» ide! Propamiatna knyha «Sichei»* (pp. 13-77). Edmonton [in Ukrainian].
9. Vesela knyzhka i mikh smikhu. (1914, Cherven 26). *Visty z Zaporozha*, (94), 6 [in Ukrainian].
10. *Visty z Zaporozha*. (1914, Lypen 30). (95–96), 16 [in Ukrainian].
11. Vyslid iz zdvyhovyykh zmahan. (1914, Lypen 30). *Visty z Zaporozha*, (95–96), 9–10 [in Ukrainian].
12. Yuvileinyi Zdvyyh ukrainskykh Sokoliv i Sichovykiv. (1914, Lypen 2). *Svoboda*, 26, 6–7 [in Ukrainian].
13. Zelenyi, A. (1912, Sichen 30). «Ukraina». *Visty z Zaporozha*, (65), 4 [in Ukrainian].
14. Zi zdvyhu. (1914, Lypen 18). *Tovarysh*, (20–21), 1 [in Ukrainian].

Andrii SOVA

IVAN BOBERSKYI'S CONTRIBUTION TO THE PREPARATION AND REALIZATION OF THE SHEVCHENKO CONGRESS, 1914 IN LVIV

The article deals with the Shevchenkivskiy congress (other names – II Region congress, Great Memorable Shevchenkivskiy congress, Shevchenko's Jubilee congress, etc.), which took place in Lviv during June 27–29, 1914, on the occasion of the 100th birthday of Taras Shevchenko. The features of the organization and implementation of the congress, the contribution of the head of the Ukrainian gymnastic society «Sokol-Father» Ivan Boberskyi to this task were explored. The author draws attention to the fact that until 1914, Ukrainian «Sokol» and other Galicia companies did not carry out such large-scale events.

It was cleared up the value of the congress in the development of national gymnastics and sports, which became the demonstration of a high-level national consciousness and dignity of the Ukrainians, a symbolic national association and a demonstration of political activity. Ivan Boberskyi did everything possible not only for the development of the Ukrainian community «Sokol» on the Ukrainian ethnic lands but also in the diaspora, the association with the Sich centers of Galicia, as well as for the consolidation of the Ukrainian nation. In the history of Galicia and in general the history of Ukraine, the Shevchenkivskiy congress, 1914 in Lviv remains one of the greatest cultural, social, political and sports events of the Galician Ukrainians in the XX century.

After its successful conduction, Ivan Boberskyi in 1919 planned to hold the III Region Congress in Lviv. However, the events of World War I and the Ukrainian National Revolution of 1917–1923 prevented this. The prospects for further studies are to examine the course and results of the III Region congress, 1934, and the participation of the Ukrainian organizations in the All-Sokol congress in Prague during the interwar period.

Keywords: Ivan Boberskyi, Galicia, Lviv, Shevchenkivskiy congress, consolidation of Ukrainians.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. Ідеї соборності та самостійності в українському молодіжному середовищі Галичини наприкінці XIX – початку XX століття.	3
Фіногенов Олег. «Ліонський сюжет» (1924) у діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй.	16
Стасюк Олександра. Роль рад депутатів трудящих у процесі радянізації Західних областей УРСР (1939–1941)	26
Лук'янченко Світлана. Агропромисловий комплекс Рівненської області в першій половині 1960-х років	38
До 100-річчя ЗУНР.	46
Дацків Ігор. Діяльність зовнішньополітичної служби Західноукраїнської Народної Республіки в 1918–1923 роках	46
Королько Андрій. Становлення і функціонування органів української влади на Снятинщині періоду ЗУНР (1918–1919)	54
Пірко Марія. Видавничі проекти державного секретаріату ЗУНР	79
Ткачук Павло, Кривизюк Леонід. Участь польових духівників у життєдіяльності збройних сил ЗУНР.	88
Пагіря Олександр. ЗУНР і національно-визвольний рух на Закарпатті в 1918–1919 роках.	100
Воєнна історія	127
Ткачук Андрій. Політика безпеки в коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній раді України V скликання	127
Попко Сергій. Державна програма співробітництва України з НАТО на 2001–2004 роки: пріоритети та завдання у контексті євроатлантичної інтеграції.	137
Постаті	145
Сова Андрій. Внесок Івана Боберського в підготовку та проведення Шевченківського здвигу 1914 року у Львові	145
Патер Іван. Суспільно-політичні процеси в Галичині 1919–1920 року в оцінці Євгена Чикаленка (за матеріалами «Щоденника»)	156
Соляр Ігор. Дмитро Левицький у визвольних змаганнях українців у 1914–1923 роках.	170

Середюк Марія. Громадсько-політична діяльність Володимира Целевича в роки національно-визвольних змагань (1918–1923)	181
Каменцев Денис. «Мене завжди тішило й почасти дивувала та велика напружена праця, яку переводять наші вояки...»: роль Володимира Сальського в організації української військової еміграції (1921–1940)	190
Кравець Наталія. Національно-культурна діяльність Василя Проходи в таборах військовополонених у роки Першої світової війни	203

МОВОЗНАВСТВО

Осінчук Юрій. Лексика на позначення Божих Осіб, святих і ангелів в українському історичному словнику за редакцією Євгена Тимченка.	213
Bahniuk Nataliya. Researching written monuments in the context of changing scientific paradigms	233
Черевко Ірина. Здобутки української діалектної фразеології ХХІ століття	240

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Гаврилів Тимофій. Ідентичнісні імплікації: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської-Уден	251
Когут Софія. Видавничі стратегії Михайла Рудницького міжвоєнного періоду: ідеї, проекти, перспективи	267
Ругар Христина. Мандрівка до (своєї) пам'яті: міжвоєнний Львів і Львів у часі Другої світової війни в сучасному українському тексті (на матеріалі романів «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко й «Танго смерті» Юрія Винничука)	278

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Лановик Мар'яна. [Рец.]: «Пов'язати розгублені кінці життя і мистецтва» [на]: Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєнної: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. 392 с. + 16 кольор. вкл.	286
Романюк Михайло. [Рец. на]: Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. Львів: ЛДУФК, Априорі, 2017. 232 с.	295
Yastremska Tetiana. Dialectological studies: history, topics, structure.	300